

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา

โดย สำนักงานที่ปรึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ณ กรุงบรัสเซลส์
9 กุมภาพันธ์ 2559

ไวรัสซิกาคืออะไร?

โรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika virus disease) เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสซิกาซึ่งมีอยู่หลายบ้านเป็นพาหะนำโรค ส่วนยุงลายส่วนก็ถือว่ามีความน่าจะเป็นที่จะเป็นพาหะนำโรค อย่างไรก็ตามยังไม่มีที่ยืนยันว่ายุงลายส่วนที่พบในยุโรปสามารถแพร่กระจายโรคนี้ได้หรือไม่ นอกจากนี้การแพร่ระบาดของเชื้อยังสามารถเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์และจากการตาสู่ทารกแรกคลอด ผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสซิการายแรกนั้นถูกพบในประเทศบราซิลเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2015 และหลังจากนั้นก็ได้รับการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสชนิดนี้ไปยังประเทศอื่นๆ ในแถบละตินอเมริกาและอเมริกากลาง และกลุ่มประเทศในเขตทะเลแคริบเบียน

มีการสันนิษฐานถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างการติดเชื้อไวรัสซิกาในหญิงมีครรภ์กับภาวะศีรษะเล็กของเด็กแรกเกิดที่คลอดออกมา หรือที่เรียกว่าภาวะ microcephaly ซึ่งเป็นภาวะผิดปกติของระบบประสาทของสมอง และเป็นหนึ่งในอาการของกลุ่มโรคจีปีเอส หรือกลุ่มโรคกิลแลง-บาร์เร (Guillain-Barre syndrome) ที่อาจส่งผลให้ทารกมีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรง และในบางรายที่เป็นหนักอาจถึงขั้นอัมพาต แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีผลการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ที่ยืนยันได้ ดังนั้นเหล่าผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ จึงเห็นพ้องกันว่าความร่วมมือในระดับนานาชาติในการศึกษาและทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการติดเชื้อไวรัสซิกากับภาวะผิดปกติของระบบประสาทของสมองของเด็กแรกเกิดเป็นเรื่องที่จำเป็นและเร่งด่วน

ในขณะนี้เหล่าผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษาลักษณะการแพร่กระจายทางภูมิศาสตร์ของยุงสายพันธุ์ที่ทำหน้าที่เป็นพาหะของไวรัสซิกา และหากยืนยันได้ว่ายุงลายส่วนสามารถเป็นพาหะของโรคได้ด้วยนั้น ก็จำเป็นต้องพึ่งต้องระมัดระวังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาจากยุงชนิดนี้ ซึ่งอาจจะพบในฤดูร้อน โดยเป็นไปได้ที่จะแพร่จากแถบยุโรปตอนใต้ นอกจากนี้เหล่าผู้เชี่ยวชาญยังระบุว่าการขาดแคลนวัคซีน การวินิจฉัยโรคที่ใช้เวลานานและขาดความเที่ยงตรง และภูมิคุ้มกันที่บกพร่องของประชาชนในประเทศที่เชื้อไวรัสเพิ่งเริ่มแพร่กระจาย ถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสซิกาย่ำแย่ลงไปอีก

ขณะที่เชื้อไวรัสซิกายังแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคอเมริกา ความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาผ่านนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าทวีปยุโรปก็มากขึ้น โดยปัจจุบันได้มีการรายงานการตรวจพบผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาแล้วใน 6 ประเทศในทวีปยุโรป แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ไวรัสซิกาในยุโรปยังพบแค่ในนักท่องเที่ยวที่เดินทางกลับจากประเทศที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสชนิดนี้ และจากรายงานการระบาดของเชื้อไวรัสซิกาในประเทศเยอรมนีซึ่งจัดทำโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลินพบว่าในขณะนี้ยังไม่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสชนิดนี้ในประเทศเยอรมนี และยังไม่พบผู้ติดเชื้อที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 ดร.มาร์กาเรต ชาน ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก (World Health Organisation, WHO) ได้ประกาศให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาที่มีพหุเชื้ออยู่เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ

ในมุมมองขององค์การอนามัยโลก ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยลดภัยคุกคามในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสซิกา และช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อไวรัสซิกไปยังประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก โดยความร่วมมือระหว่างประเทศนี้จำเป็นต้องถูกใช้ในการพัฒนาระบบการเฝ้าระวัง การวินิจฉัยการติดเชื้อ การตรวจหาความผิดปกติของทารกแรกเกิดและภาวะแทรกซ้อนทางระบบประสาท การใช้มาตรการที่เข้มงวดในการควบคุมจำนวนประชากรยุงลาย และการวิจัยและพัฒนาวิธีการวินิจฉัยโรครวมไปถึงวัคซีนเพื่อป้องกันกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์จากการติดเชื้อไวรัสซิกานี้ ในขณะนี้มาตรการป้องกันที่สำคัญที่สุดคือการควบคุมจำนวนประชากรยุงลาย และการป้องกันตนเองโดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์จากการถูกยุงลายกัด

การจัดการกับเชื้อไวรัสซิกาในยุโรป

เมื่อเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา ทางคณะกรรมการการยุโรปได้ทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์การอนามัยโลก และรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเพื่อให้มั่นใจว่าการจัดการกับภัยคุกคามระหว่างประเทศที่เกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกานั้นมีความสอดคล้องและดำเนินไปในทิศทางเดียวกันตามประกาศกฎระเบียบต่อยุทธศาสตร์สุขภาพที่รุนแรงของสหภาพยุโรป (1082/2013/EU) โดยมีการตัดสินใจมอบหมายให้ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งสหภาพยุโรป (European Centre for Disease Prevention and Control, ECDC) จัดทำการประเมินความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา

จากรายงานล่าสุดของศูนย์ ECDC ซึ่งถูกตีพิมพ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม ค.ศ. 2016 ได้ระบุว่าความเสี่ยงในการแพร่เชื้อไวรัสซิกาในยุโรปนั้นค่อนข้างต่ำมากในช่วงฤดูหนาวเนื่องจากสภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการทำหน้าที่เป็นพาหะของไวรัสซิกา และผลจากการประเมินความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาจากศูนย์ ECDC ส่งผลให้มีการเผยแพร่มาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ในการควบคุมการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกานี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขของประเทศสมาชิกต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป

นอกจากนี้การประกาศใช้กฎระเบียบต่อยุทธศาสตร์สุขภาพที่รุนแรงของสหภาพยุโรปได้ส่งผลให้มีการนำระบบเตือนภัยล่วงหน้าและการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินทางการแพทย์มาใช้ในสหภาพยุโรป อีกทั้งคณะกรรมการบริหารระบบหลักประกันสุขภาพ (Health Security Committee, HSC) ได้ประสานงานจัดการประชุมอย่างต่อเนื่องระหว่างประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป และคณะกรรมการการยุโรปเพื่อหารือในเรื่องความร่วมมือเพื่อป้องกันและเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา โดยการประชุมครั้งล่าสุดจัดขึ้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016

สถานการณ์ในประเทศไทย

สำหรับสถานการณ์การติดเชื้อไวรัสซิกาในประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้ยืนยันว่ายังไม่มีกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาในประเทศไทย ดังนั้นจึงยังไม่มีเปลี่ยนแปลงใด ๆ และไม่มีการระบุประเด็นไวรัสซิกาในคำแนะนำการเดินทางมายังประเทศไทย

ข้อแนะนำต่อนักท่องเที่ยวและผู้ที่พักอยู่ในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา

คณะกรรมการบริหารระบบหลักประกันสุขภาพได้จัดทำข้อแนะนำให้นักท่องเที่ยวขึ้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 2016 โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาซึ่งจัดทำโดยศูนย์ ECDC และได้ทำการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ โดยข้อแนะนำต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา ควรหาวิธีป้องกันตัวเองจากการถูกยุงลายกัด
- บุคคลที่มีความบกพร่องทางภูมิคุ้มกันหรือเป็นโรคเรื้อรังร้ายแรงควรต้องปรึกษาแพทย์หรือขอคำแนะนำจากคลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวก่อนออกเดินทางไปยังพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา
- หญิงตั้งครรภ์ หญิงที่มีความตั้งใจที่จะตั้งครรภ์ และหญิงที่มีแผนการเดินทางไปยังพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา จำเป็นต้องปรึกษาแผนการเดินทางกับบุคลากรทางการแพทย์ และควรพิจารณาเลื่อนการเดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยงเหล่านั้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกากำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- พลเมืองสหภาพยุโรปและบุคคลอื่น ๆ ที่พำนักอยู่ในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาควรใช้มาตรการป้องกันตนเองจากการถูกยุงลายกัดโดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์ และหญิงที่มีความตั้งใจที่จะตั้งครรภ์ ควรระมัดระวังเป็นพิเศษ
- มาตรการป้องกันตนเองจากการถูกยุงลายกัดควรนำมาปฏิบัติตลอดทั้งวันโดยเฉพาะช่วงตอนเช้า และช่วงบ่ายแก่ ๆ ไปถึงค่ำเพราะเป็นช่วงที่มียุงลายชุกชุมมากที่สุด
- มาตรการป้องกันตนเองจากการถูกยุงลายกัดมีดังนี้
 - ใช้ยากันยุงตามคำแนะนำบนฉลาก โดยไม่แนะนำให้ใช้ยากันยุงที่มีส่วนประกอบของสาร DEET กับเด็กทารกที่อายุต่ำกว่า 3 เดือน
 - ควรสวมเสื้อแขนยาว และกางเกงขายาว โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มียุงลายชุกชุม
 - ควรใช้มุ้งแบบซุสสารเคมีหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ภายในอาคารไม่ได้ติดตั้งมุ้งลวดหรือเครื่องปรับอากาศ
- นักท่องเที่ยวที่แสดงอาการคล้ายกับอาการของโรคไข้เลือดออกเดงกี (dengue) โรคชิคุนกุนยา (chikungunya) หรือโรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika virus disease) ภายในระยะเวลา 3 สัปดาห์หลังเดินทางกลับจากพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกา ควรไปพบแพทย์ทันที
- หญิงตั้งครรภ์ที่ได้เดินทางไปยังพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสซิกาควรแจ้งให้หมอประจำตัวที่รับฝากครรภ์ได้ทราบถึงการเดินทางเพื่อให้ได้รับการตรวจวินิจฉัยอย่างเหมาะสมต่อไป

ที่มา:

http://ec.europa.eu/health/preparedness_response/policy/decision/index_en.htm

<http://www.who.int/mediacentre/news/statements/2016/emergency-committee-zika-microcephaly/en/#.Vreie2nXljE.mailto>

http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/moedas/blog/european-commission-urges-support-urgent-zika-research_en

โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน ที่ BLN 102/2559 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2559 เรื่อง ทำที่เยอรมันต่อการระบาดของไวรัส Zika